

LIBER III.

QUESTIONES IN LEVITICUM.

QUÆSTIO I.

« Si autem anima peccaverit, aut audierit vocem jurationis, et ipse testis fuerit aut viderit, aut conscius fuerit, si non nuntiaverit et accipiet peccatum¹: » hoc est: « Si non utique nuntiaverit, accipiet peccatum? » Quod enim additum est, « et, » locutionis est usitatae in Scripturis. Verum iste sensus quia obscurus est, exponendus videtur. Hoc enim videtur dicere, peccare hominem, quo audiente jurat aliquis falsum, et scit eum falsum jurare, et tacet. Tunc autem scit, si ei rei, de qua juratur, testis fuerit, aut vidit, aut conscius fuit, id est, aliquo modo cognovit, aut oculis suis conspexit, aut ipse qui jurat illi indicavit: ita enim potuit esse conscius. Sed inter timorem hujus peccati, et timorem prodicionis hominum, non parva existit plerumque tentatio. Possumus enim paratum ad perjurium admonendo vel prohibendo a tam gravi peccato revocare: sed si non audierit, et coram nobis de re, quam novimus, falsum juraverit, utrum prodendus sit, si proditus etiam in periculum mortis incurrat, difficillima quæstio est. Sed quia non expressit cui hoc indicandum est, utrum illi cui juratur, an sacerdoti, vel cuiquam qui non solum eum persequi non potest irrogando suppli-

¹ Lev. v, 1.

cium, sed etiam orare pro illo potest, videtur mihi quod se homo solvat etiam a peccati vinculo, si indicet talibus, qui magis possunt prodesse quam obesse perjuro, sive ad corrigendum eum, sive ad Deum pro illo placandum: si et ipse confessionis adhibeat medicinam.

QUÆSTIO II.

Post hoc autem peccati genus, quod de perjurio alicujus non indicato commemoravit, nullum pro eo sacrificium jussit offerri: sed deinde subjunxit: « Anima quæcumque tetigerit omnem rem immundam, aut morticini, aut a fera capti immundi, aut eorum quæ sunt morticina abominationum immundarum, morticinum jumentorum immundorum: aut tetigerit ab immunditia hominis, ab omni immunditia ejus, quam si tetigerit, inquinabitur: et latuerit eum, post hoc autem cognoverit, et deliquerit¹. » Neque hic sacrificium pro isto genere peccati quod offerretur commemoravit, sed adhuc adjecit, et ait: « Anima quæcumque juraverit distinguens labiis malefacere, aut benefacere, secundum omnia quæcumque distinxerit homo cum jejurando, et latuerit eum, et id cognoverit, et peccaverit unum ex his, et confessus fuerit peccatum, pro quo peccavit adversus ipsum². » His omnibus sine aliqua interpositione sacrificii connexis et explicatis, adjungit, et dicit: « Et offeret pro iis quæ deliquit Domino, pro peccato quo peccavit, » foeminam ab ovibus agnam, aut capram de capris pro peccato, et exorabit pro eo sacerdos pro peccato, et remittetur illi peccatum³. » Quid est ergo, quod pro tacito cujusquam perjurio, et pro eo quod tangitur morticinum vel aliquid immundum, nullum sacrificium commemoravit; pro eo vero peccato ubi falsum quisquam

¹ Lev. v, 2, 3. — ² Ibid. 4, 5. — ³ Ibid. 7, 8.

nesciens juravit, dixit offerri agnam vel capram? An pro omnibus supra dictis hoc sacrificium oportet intelligi? Voluit enim prius omnia enumerare, et sic inferre quo sacrificio possint expiari. Sed in eis omnibus supra dictis generibus peccatorum, sunt quædam propter locutionum modos subobscurè posita, sicuti est quod ait, « Morticium jumentorum. » Ea enim quæ græce κτήνη appellantur, plerique nostrorum « jumenta » interpretati sunt, quod nomen in latina consuetudine eorum animalium est, quorum laboribus adjuvamus, maxime in portandis oneribus, sicuti sunt equi, asini, muli, cameli, et si quid hujusmodi: quæ vero Græci κτήνη vocant, tam late intelliguntur, ut omnia aut prope omnia pecora isto nomine concludantur. Et ideo novo genere locutionis, velut ἀκαθάρτου, additum est in græco, « immundorum, » cum diceretur, « jumentorum: » quoniam sunt etiam munda pecora, quæ κτήνη appellantur. Quæ autem jumenta usus latinus appellat, secundum Legis distinctionem nonnisi immunda sunt.

QUÆSTIO III.

ITEM quod ait: « Anima quæcumque juraverit, distinguens labiis malefacere aut benefacere¹, » quæritur quid dixerit, « distinguens. » Assidue quippe hoc verbum ponit Scriptura. Unde est et illud; « Reddam vota mea², » quæ distinxerunt labia mea. » Item dicitur ad Ezechielem: « Cum dicam iniquo: Morte morieris, et tu non distinxisti neque locutus es³. » Item scriptum est: « Si qua in domo patris sui constituta voverit votum, distinguens labiis suis adversus animam suam⁴. » Videtur ergo ista distinctio quasi definitio esse, qua secernitur aliquid a

¹ Lev. v, 4. — ² Psal. lxxv, 13, 14. — ³ Ezech. iii, 18. — ⁴ Num. xxx, 4.

cæteris, quæ solo dicto non tenentur. Sic ergo accipiatur tanquam dictum sit: « Anima quæ juraverit, definiens » labiis malefacere aut benefacere secundum omnia quæ definiens homo cum jurejurando, et latuerit eum, » id est, nesciens faciendum esse vel non faciendum juraverit facere: « Et id cognoverit, et peccaverit unum ex his, » sive quia juravit antequam cognosceret, sive quia fecit quod juravit, et cognovit postea quia non fuit faciendum neque jurandum: « Et confessus fuerit peccatum pro quo peccavit, » id est, peccatum, quod peccavit: locutio est enim. Quod autem addidit, « Adversus ipsum, » quid intelligitur, nisi adversus ipsum peccatum confessus fuerit, id est, confitendo peccatum accusaverit? « Et offeret pro iis quæ deliquit Domino, pro peccato quo peccavit, foeminam ab ovibus agnam¹. » Usitata locutione « agnam foeminam » dicit, quasi possit esse non foemina: « aut capram de capris, » sicut « agnam de ovibus, » quasi possit esse aut agna nisi de ovibus, aut capra nisi de capris. Nonnulla autem quæstio est, imo non parva, quid sit quod assidue dicit: « Post hoc autem cognoverit, » et deliquerit²: » quasi tunc fiat delictum, cum fuerit cognitum. An potius quia nisi pro cognito satis fieri non potest? sed non ait: « Post hoc autem cognoverit et poenituerit eum: » quid ergo est, « Post hoc cognoverit et deliquerit, » nisi post cognitionem deliquerit; ut si sciens fecerit quod faciendum non esset, tunc delicto purgatio debeatur? Sed non ita prælocutus est. Ea quippe videtur exequi peccata quæ ab ignorantibus, et per hoc a nolentibus, committuntur. Fortassis ergo aliquo genere locutionis « deliquerit » dictum est, delictum esse didicerit. An potius converso ordine dictum est (quia et talia genera locutionis habet Scriptura) quod per alia loca similia

¹ Levit. v, 6. — ² Ibid. 3.

recto ordine dicebatur? Nam cum alibi toties scriptum sit, « Et deliquerit et cognitum fuerit ei; » hic tantum converso, ut dixi, ordine, prius dictum est « cognoverit, » deinde « et deliquerit. » Ordine autem suo, ita dici posset, « Anima quaecumque tetigerit omnem rem immundam aut morticinam, aut a fera capti immundi, aut eorum » quæ sunt morticina abominationum immundarum, » morticinum jumentorum immundorum, aut tetigerit » ab immunditia hominis, ab omni immunditia ejus quam » si tetigerit inquinetur, et si latuerit eum, et deliquerit, » post hoc autem cognoverit¹. »

QUÆSTIO IV.

» Si autem non valet manus ejus quod satis est in » ovem, offeret pro peccato suo quod peccavit, duos tures aut duos pullos columbinos Domino, unum pro » peccato, et unum in holocaustoma². » Certe hic aperit quæstionem, de qua superius cum loqueretur ambigebamus. Ideo quippe videtur dicere, « Unum pro peccato, » alterum in holocaustoma, » quoniam non offerebatur sacrificium pro peccato nisi cum holocausto. Denique cum prius seorsum de holocaustis loqueretur, commemoravit turturem³, et non dixit duos: nunc vero ideo duos dicit, quia sacrificium pro peccato sine holocaustomate non offerebatur. Quod ergo superius dicebat: « Et imponet super holocaustoma⁴, » non est dubium quod prius holocaustoma, deinde illud superimponeretur: nunc vero de avibus aliter dicit, ut prius offeratur pro peccato una avis, deinde altera in holocaustoma.

¹ Lev. v, 3-6. — ² Ibid. 7. — ³ Id. 1, 14. — ⁴ Id. iv, 35.

QUÆSTIO V.

» Quod autem ait: « Anima si latuerit eum, oblivione¹, » id est, si oblivione factum fuerit ut lateat eum, vel eam si ad animam refert, quoniam « eum » dicendo, ad hominem retulit. Animam quippe hic hominem dicit.

QUÆSTIO VI.

» Et peccaverit nolens a sanctis Domini². » Videtur obscure positum hoc peccati genus, sed in consequentibus aperitur, ubi dicit post oblatum de ariete sacrificium, « Restituet illud, et quintas adjiciet³, » ibi enim intelligitur hoc esse a sanctis oblivione peccare, aliquid per oblivionem usurpare quod debetur sanctis, sive sacerdotibus, sive oblationibus, vel primitiarum, vel quidquid hujusmodi.

QUÆSTIO VII.

» Et anima quaecumque peccaverit, et fecerit unum ab » omnibus præceptis Domini, quæ non oportet fieri, et non » cognoverit et deliquerit, et non cognoverit peccatum » suum, et afferet arietem sine macula de ovibus pretio ar- » genti in delictum ad sacerdotem: et exorabit pro eo sacer- » dos propter ignorantiam ejus, quam ignoravit, et ipse non » scivit et, remittetur illi. Deliquit enim delictum ante Do- » minum⁴. » Excepta locutionum inusitata densitate, quæ jam propter assiduam repetitionem debent esse notissimæ, totus iste sensus obscurus est; quoniam quæritur quomodo discernatur hoc genus delicti ab eis, quæ superius quadam generalitate complexus est. Videtur enim hoc ratio poscere, ut certis generibus peccatorum certa genera, quibus expientur, sacrificiorum adhibenda sint.

¹ Lev. v, 15. — ² Ibid. 16. — ³ Ibid. 17. — ⁴ Ibid. 16-19.

Hoc autem quod modo commemoravi, non specialiter exprimit peccatum, sed in ea videtur generalitate versari, de qua ante cum diceret, constituit sacrificium sacerdoti vitulum, et universæ Synagogæ similiter vitulum, principi caprum, et cuicumque animæ, hoc est, cuicumque homini capram, vel si voluerit ovem, tamen fœmininum pecus. Deinde cœpit excepta facere quædam genera peccatorum, et nominatim exprimere pro quibus quid offerendum sit: velut de audito et tacito cujusquam perjurio, et de tacto morticino et immundo, et juratione falsa per ignorantiam; de ovibus agnam, aut capram de capris, aut par turturum, aut duos pullos columbinos: aut decimam partem œphi similaginis, pro eo autem peccante qui per oblivionem aliquid sanctorum usurpavit, arietem et ejusdem rei restitutionem, quintis adjectis. Nunc vero non expressa specie peccati, generaliter addens: « Anima » quæcumque deliquerit, et fecerit unum ab omnibus » præceptis Domini, quæ non oportet fieri, » (sic in illa generalitate dicebat, « Unum ex præceptis Domini quod » non fiet) et non cognoverit, et deliquerit¹, » id est, per ignorantiam nolens peccaverit, arietem jubet offerri, non capram aut fœminam ex ovibus, sicut superius in tali peccatorum generalitate constituerat. Quid sibi ergo vult ista permixtio? Nisi forte quod hic dicit: « Deliquit enim » delicto delictum ante Dominum², » hoc quod ait, « ante » Dominum, » in his voluit delictum intelligi, quæ fiunt ante Dominum, id est, quibus Domino in tabernaculo deservitur: unde aliquid paulo ante dixerat, cum ait: « Peccavit a sanctis³; » et intelleximus, usurpavit aliquid sanctorum, quia etiam restitui præceperat. Ac per hoc non sic tantum peccari potest in his rebus, si aliquid inde per oblivionem usurpetur; sed etiam multis aliis modis

¹ Lev. v, 17, et iv, 13 et 22. — ² Id. v, 19. — ³ Ibid. 15.

potest quisque per ignorantiam delinquere in iis, quæ servitui Domini exhibentur: hoc voluit postea genus delictorum generaliter commemorare, et ideo et illic et hic arietem jussit offerri. Plenæ sunt autem Scripturæ cum dicitur, « Ante Dominum, » et non intelligitur, nisi illud quod Domino exhibetur, sicut sacrificium, vel primitiæ, vel aliqua in sacris servitus.

QUÆSTIO VIII.

QUÆRITUR etiam, utrum ubique sit accipiendum quod dictum est, si non valet manus ejus quod satis est ad ovem, offerre eum debere par turturum, aut duos pullos columbinos¹; et si hoc quoque non valet, certam similaginis quantitatem. Quoniam si ubique ita licere intelligitur, non potest quidem dici sacerdotem non habere vitulum aut universam Synagogam, aut principem non habere caprum vel ovem: et si ita est, quid opus erat postea dicere tacitum cujusquam perjurium, aut tactum immundum, et perjurium per ignorantiam factum purgari sacrificio agnæ et capræ, cum eadem sacrificia præcepta sint etiam in illa generalitate peccati, ad quam generalitatem etiam ista potuerunt pertinere? Si autem hinc ista discernuntur, quod licebat pro eis turtures et columbos, vel etiam, si hoc non esset, similaginem offerri, ibi autem ubi non dictum est non licebat, non videtur subventum esse pauperibus; quoniam multa possent esse delicta non specialiter expressa, quæ ad illam generalitatem referrentur, ubi gravarentur inopes, si tantummodo capram fœminam, et agnam ex ovibus, et illas aviculas, et similaginem licebat offerri². Nisi forte quis dicat hoc discerni ista excepta et nominatim expressa peccata ab illis quæ generaliter commemorata sunt, quia hic agnam

¹ Lev. v, 7. — ² Id. iv, 28 et 32.

dixit, ibi ovem, ut ætas pecorum aliquam differentiam faciat; dum tamen intelligatur pauperibus peræque subventum, ut si non haberent ulla animalia quadrupedia, aut memoratas aves aut similaginem offerrent pro peccatis ignorantiae suæ. Si autem movet, quare cum generaliter omnia ignorantiae peccata concluderit, et sacrificia non pro distantia peccatorum quam non fecerat, sed pro distantia personarum distinxerit: postea voluerit etiam peccata distinguere, et pro eorum diversitate sacrificia diversa præcipere, quasi non ad illam generalitatem omnia pertinerent: sic factam posterius exceptionem oportet intelligi, ut quæcumque remanserint, his exceptis quæ nominatim et speciatim commemoravit, dicta in illa generalitate intelligamus. Quem modum locutionis non est alibi reperire: sed in Scripturis sanctis tale est illud ubi Apostolus ait: « Omne peccatum quodcumque fecerit » homo extra corpus est¹. » Hic enim nihil videtur prætermisisse peccati, quandoquidem ait: « Omne peccatum » quodcumque fecerit homo: » postea tamen excepit fornicationem, cum intulit: « Qui autem fornicatur, in corpus » proprium peccat². » Quod secundum consuetudinem nostræ locutionis ita diceretur: « Omne peccatum quod- » cumque fecerit homo, excepta fornicatione, extra cor- » pus est: qui autem fornicatur, in corpus proprium » peccat. » Ita et hic, cum prius generaliter omnia ignorantiae peccata diceret illis, quæ commemoravit, sacrificiis expianda; postea tamen excepit illa, quibus expresse et distincte positam certam sacrificiorum purgationem adhiberet, ut his exceptis quæcumque reliqua essent, ad illam generalitatem pertinerent.

¹ 1 Cor. vi, 18. — ² Ibid.

QUESTIONES IN LEVITICUM, LIB. III.
 QUESTIO IX.

OFFERET arietem ab ovibus sine macula, pretio, in » quod deliquit¹. » Non ita distinguendum est, quasi pretio in quod deliquerit, id est, in quod pretium deliquit; sed si offeret arietem, pretio offerat, id est, emptum. Etiam hoc enim videtur ad sacramentum alicujus significationis pertinere voluisse, quoniam pretium ipsum non definiuit. Nam si definiisset, posset videri hoc præcepisse, ne vile pecus offerretur, ut etiamsi non emeret qui offerret, tale tamen offerret quod tanti valeret. Addito autem, non solum « Pretio, » ut emptus aries offerretur, verum etiam « Siclorum sanctorum, » ita enim dicit: « Pretio » argenti siclorum siclo sancto², » aliquot siclis ut ematur aries, non uno siclo voluit. Quid sibi autem velit siclum sanctum, jam ubi visum est disseruimus. Quod vero cum dixisset: « Et delicti sui offeret Domino arietem ab ovibus » sine macula pretio³: » deinde addidit, « In quod deli- » quit: » intelligendum est, in id offeret in quod deliquit: id est, in eam rem, propter eam rem. « Et auferet » holocarpoma quod consumpserit ignis, illam holocaustosim ab altari⁴. » Quid auferet, si consumptum est? Jussit enim sacerdotem auferre post totius noctis ignem holocarpoma, id est, holocaustum quod ignis consumpserit. Vel quid sibi vult etiam illud quod addidit: « Illam » holocaustosim: » cum hoc intelligatur holocarpoma quod holocaustosis: nisi forte illud est verum quod in quodam græco invenimus; non enim ait: « Auferet holocarpomam, » sed, « Auferet catacarposim⁵, » hoc est, reliquias holocausti quod ignis non consumpsit. Has autem reliquias, velut est cinis et carbo, appellavit illam holocarpomam.

¹ Lev. vi, 6. — ² Id. v, 15. — ³ Ibid. — ⁴ Id. vi, 10. — ⁵ Sic hodie legitur apud LXX.

caustosim, ejus rei nomine quæ consumpta est, reliquias ipsius consumptionis appellans.

QUÆSTIO X.

Quod autem supra dixit: « Ista lex holocausti, » et deinde exponens quæ sit eadem lex dicit: « Ista holocaustosis, super incensionem ejus super altare totam noctem usque in mane, et ignis altaris ardebit super illud, non extinguetur¹, » planius esset secundum nostræ consuetudinis locutionem, si non haberet, « et: » nam ista conjunctione detracta ita sensus contextitur: « Ista holocaustosis, super incensionem ejus super altare totam noctem usque in mane ignis altaris ardebit super illud, » id est, super altare. Deinde ad cumulum exprimendæ sententiæ intulit, « Non extinguetur. » Nam hoc erat jam dictum, « Tota nocte. »

QUÆSTIO XI.

« Et induet stolam aliam, et abjiciet holocarpoma extra castra in locum mundum²: » hoc appellat « Holocarpoma » quod jam concrematum est: hoc autem in illo græco κατακαυσίσις legitur. Quidam vero Latini addiderunt, « Quod concrematum est, » et ita interpretati sunt: « Et abjiciet holocarpoma quod concrematum est extra in locum mundum. »

QUÆSTIO XII.

« Et ignis super altare semper ardebit ab eo, et non extinguetur³, » id est, ab illo igne in quo arsit holocaustum usque in mane. Non vult enim ignem prorsus extingui, sed cum usque in mane arserit holocaustum, ablatis inde reliquiis consumptionis nec sic extingui

¹ Lev. vi, 9. — ² Ibid. 11. — ³ Ibid. 12.

ignem, sed inde iterum renovari, quo ardeant alia quæ imponuntur.

QUÆSTIO XIII.

Quod autem sequitur et dicit: « Et exuret super illud » sacerdos ligna mane mane, et stipabit super illud holocaustum, et superponet super illud adipem salutaris, » et ignis semper ardebit super altare, non extinguetur¹: » videndum est utrum « Mane mane, » quotidie voluerit intelligi, ut nullus dies prætermitteretur, quo non inveniretur holocaustum, et adeps salutare: an « Mane mane, » ut quocumque die imponeretur, non nisi mane imponeretur. Si enim quotidie intellexerimus, quid si nullus afferret? Si autem tanquam de publico vel de suo sacerdotes quotidiana holocausta procurabant; super ipsa imponebantur ea; quæ jussit a populo oblata pro peccatis super holocausta imponi; et non erat necesse offerenti sacrificia pro peccato, etiam holocaustum offerre super quod illud imponeretur, nisi quando par turturum offerebatur, aut duo pulli columbini: nam ibi omnino definitum est, unum pro peccato, alterum in holocaustum offerri oportere²; et prius pro peccato, deinde in holocaustum. Deinde quæri potest, utrum holocaustum quod mane mane jussit imponi, ipsum etiam per totam noctem arderet usque ad alterum mane; an illud quod ait, tota nocte ardere debere, holocaustum fuerit vespertinum, et deinde cœperit de lege holocausti dicere, ut a vespertino holocausto inciperet: quod mirum est si taceret, nec admoneret talia vespere offerri oportere.

¹ Levit. vi, 12, 13. — ² Id. v, 7.

QUÆSTIO XIV.

« Et locutus est Dominus ad Moysen dicens : Istud » donum Aaron et filiorum ejus, quod offerunt Do- » mino in die quacumque unxerit eum¹. » Alia sunt sa- » crificia, quæ commemoravit in Exodo, quibus per septem » dies sanctificantur sacerdotes, ut sacerdotio suo fungi in- » cipient²; et aliud est quod modo commemorat, quid offerat » summus sacerdos, quando constituitur, id est, quando » ungitur. Hoc enim sequitur et dicit: « In die quacumque » unxeris eum. » Non dixit, « Unxeris eos; » cum etiam » secundos sacerdotes ungui præcipiat. Deinde dicit ipsum » sacrificium, « Decimam partem œphi similaginis, in sa- » crificium sempiternum³. » Quæritur quomodo sempiternum, si illud eo die offertur, quo ungitur summus sacerdos, ab illo qui unctus est, nisi ut semper hoc offeratur in die quo ungitur summus sacerdos, hoc est, per successiones sacerdotum : quamvis et illo modo sempiternum possit intelligi, non hoc, sed quod significat.

QUÆSTIO XV.

« DIMIDIUM ejus, inquit, mane, et dimidium ejus post » meridiem : » quod græcus habet δειλινόν. « In sartagine, » inquit, in oleo fiet, conspersam offeret eam, fresa⁴, » id est, eam similaginem. Deinde dicit « Fresa, » si tamen hoc recte interpretatum est ex illo quod græcus habet ἐρυσία, et pluraliter hoc posuit genere neutro. Non enim ait fresam, tanquam eandem similaginem, quam dixerat conspersam. Hæc autem fresa sacrificium de fragmentis esse dicitur. Utrum ergo fresa dicat ipsa fragmenta, id est, comminuta, an ipsa minutissima similaginis fresa dixerit, non est evidens.

¹ Levit. vi, 20. — ² Exod. xxix, 1. — ³ Levit. vi, 20. — ⁴ Ibid. 20, 21.

QUÆSTIO XVI.

SEQUITUR autem et dicit : « Sacrificium in odorem sua- » vitatis Domino. Sacerdos unctus qui pro eo ex filiis ejus, » faciet illud¹. » Propter hoc fortassis dixerat, « Sempiternum, » ut hoc faciat omnis summus sacerdos, quando succedit mortuo, eo die quo unctus fuerit; adjunxit enim et ait : « Lex æterna : » cum possit etiam æternum secundum id intelligi quod significat.

QUÆSTIO XVII.

SEQUITUR autem : « Omne consummabitur² : » quod habet græcus ἐπιτελεσθήσεται, et aliqui interpretes dixerunt : « Omne imponetur : » ubi vult intelligi esse holocaustum, quia nihil exinde remanet. Denique adjungit : « Et omne » sacrificium sacerdotis, holocaustum erit, et non edetur³ : » Hoc ergo dixerat : « Omne consummabitur. »

QUÆSTIO XVIII.

DE sacrificio pro peccato cum diceret : « Sacerdos, in- » quit, qui imponet illud, manducabit illud⁴. » Non hoc quod imponet manducabit, nam illud igni consumetur; sed quod inde remanserit : non enim holocaustum est, ut totum ardeat in altari. Dicit autem postea : « Omnia » quæ pro peccato sunt, ex quibus illatum fuerit a san- » guine eorum in tabernaculum testimonii exorari in » sancto, non edetur, sed igni concremabitur⁵. » Quomodo ergo ad sacerdotes pertinent manducanda, quæ remanent de sacrificiis pro peccatis? Propter quod intelligendum est hæc excepta esse, de quorum sanguine tangitur illud altare incensi in tabernaculo testimonii. Hoc

¹ Levit. vi, 21, 22. — ² Ibid. 25. — ³ Ibid. — ⁴ Ibid. 26. — ⁵ Ibid. 30.

enim iussit fieri superius de vitulo, quem pro peccato suo sacerdos offerret, et de vitulo quem pro peccato universæ Synagogæ, ut carnes quæ remanserint, foris extra castra comburantur¹: hoc et modo breviter commemoravit.

QUÆSTIO XIX.

« Et ista est lex arietis, qui pro delicto est, Sancta sanctorum sunt²: » id est, ad sacerdotes pertinent manducanda.

QUÆSTIO XX.

I. Quid est quod de ariete pro delicto cum dixisset, legemque sacrificii exposuisset, ait: « Quomodo quod pro » peccato, ita et id quod pro delicto: lex una est eorum³? » Quæritur inter peccatum et delictum quæ sit differentia: quoniam si nulla esset, nullo modo diceretur: « Quomodo » quod pro peccato, ita et quod pro delicto. » Quamvis enim lex ejusque sacrificium nihil distet, quia lex una est eorum: tamen ipsa duo, quorum unum est sacrificium, id est, peccatum et delictum, si inter se nihil differrent, et si unius rei duo nomina essent, non curaret Scriptura tam diligenter commendare unum esse utriusque sacrificium.

II. Fortassis ergo peccatum est perpetratio mali, delictum autem desertio boni, ut quemadmodum in laudabili vita, aliud est declinare a malo, aliud facere bonum, quod admonemur dicente Scriptura: « Declina a malo, et fac » bonum⁴; » ita in damnabili, aliud sit declinare a bono, aliud facere malum; et illud delictum, hoc peccatum sit. Nam et ipsum vocabulum si discutiatur, quid aliud sonat delictum nisi derelictum, et quid derelinquit qui delinquit nisi bonum? Græci etiam duo nomina usitata huic pesti

¹ Levit. iv, 12 et 21. — ² Id. vi, 31. — ³ Ibid. 37. — ⁴ Psal. xxxvi, 27.

imposuerunt. Nam delictum apud eos et παράπτωμα dicitur et πλημείλια. Isto ipso quippe loco Levitici πλημείλια est. Apostolus autem ubi dicit: « Si præoccupatus fuerit homo » in aliquo delicto¹, » παραπτώματι græcus habet: quorum nominum si origo discutiatur in παραπτώματι, tanquam decidere intelligitur qui delinquit. Unde cadaver quod latini a cadendo dixerunt, græce πτώμα dicitur, ἀπὸ τοῦ πίπτειν, id est, ab eo quod est cadere. Qui ergo peccando malum facit, prius delinquendo a bono cadit. Et πλημείλια simile nomen est negligentia: nam græce negligentia ἀμέλεια dicitur, quia curæ non est quod negligitur. Sic enim græcus dicit: « Non curo, οὐ μέλει μοι. » Particula ergo quæ additur πλόν, ut dicatur πλημείλια, præter significat, ut ἀμέλεια quod vocatur negligentia, videatur sonare sine cura; πλημείλια præter curam, quod pene tantumdem est. Hinc et quidam nostri πλημείλια non delictum, sed negligentiam interpretari maluerunt. In latina autem lingua quid aliud negligitur, nisi quod non legitur, id est, non eligitur? Unde etiam legem a legendo, id est, ab eligendo latini auctores appellatam esse dixerunt. His quodam modo vestigiis colligitur, quod ille delinquit, qui bonum derelinquit, et relinquendo a bono cadit, quia negligit, id est, non legit. Peccatum vero unde sit dictum, quod græce ἁμαρτία dicitur, in neutra lingua mihi interim occurrit.

III. Potest etiam videri illud esse delictum quod imprudenter, id est, ignoranter; illud peccatum, quod ab sciente committitur. Huic differentia videntur ista testimonia consonare divina: « Delicta quis intelligit²? » Et illud: « Quoniam tu scisti imprudentiam meam³. » Continuo quippe secutus adjunxit: « Et delicta mea a te non » sunt abscondita⁴: » velut alio modo repetens eandem sententiam. Nec ab eadem ratione discordat quod paulo

¹ Gal. vi, 1. — ² Psal. xviii, 13. — ³ Id. lxxviii, 6. — ⁴ Ibid.